

թիւնը այս ուսմունքին մէջ: Ժամանակի ընթացքին անոր յարողները իրենց բնախօսական, հոգեկան և այլ բերումներուն համեմատ տարբեր ձևերով ալ ըմբռնած են զայն և և պատահապաշտ մեկնութիւններ տուած անոր: Գերմանիոյ մէջ անոր գտած ընդունելութիւնը արդիւնք կը համարուի բարեպաշտութեան: Անգղիոյ մէջ 1832-ին հիմնուած իրվինգեան (irvingene) յարանուանութիւնը, դաւանանքի կարգ անցուցած է զայն: Մորմոններու միջոցաւ Հազարամիայն փոխադրուած ըլլալով Ամերիկա, ուր աւելի քան 213 յարանուանութիւններ կան, ներկայիս ունի իր ջերմ հետեւորդները, որոնց մէջ կան նաև հայ Բողոքականներէն անջատուած միամիտ անհատներ, որոնք, իրենցմէ զատ՝ իբր թէ իրենց արևնակիցներն ալ փրկելու համար՝ անդամակցելով այս կամ այն յարանուանութեան, «Միջազգային Սուրբ Գիրք Ուսանողաց Միութիւն»ին օժանդակութեամբ՝ թարգմանաբար բազմաթիւ հայերէն գրքոյկներ հրատարակելով՝ կ'աշխատին ձրի կամ շատ աժան գինով հայ ժողովուրդին մէջ տարածել այս մոլորութիւնը...:

Հայաստանեայց Ուղղափառ Եկեղեցւոյ բարեպաշտ գաւաղները պէտք է ըզգոյշ ըլլան և բնաւ կորեւորութիւն չընծայեն աղանդաւորական կամ հերետիկոսական այդ տետրակներուն և թերթիկներուն, որոնց արձագանգն են և մոլար ուսմունքներու մունետիկներ՝ ներկայիս իբր պարբերական հրատարակուող «գիտարան»ներն ու «փրկութիւն»ները(*):

ԶԳՕՆ ՎԴԴ. ՏԷՐ ՅԱՅՈՒՅԵԱՆ

(*) Ուսումնասիրութեան համար զործածուած գլխաւոր աղբիւրները.

M. VERNES & E. H. VOLLET.— «Chiliasme». La Grande Encyclopédie.

HARNACK.— «Millenium». Encyclopaedia Britannica.

A. REVILLE.— «Chiliasme». Encyclopédie des Sciences Religieuses.

HASTINGS.— Dictionary of the Bible.

CHARLES.— Revelation Vol. II. (The International critical Commentary).

ՀՅՅ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՐԱՋԱՏ ՀԱՒՏՏԷՐ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պատմութեան կարգը ուրիմն կը ցուցնէ մեզ որ, Հայ Եկեղեցին, Քաղկեդոնական խնդիրներու մասին հազիւ Բարդէն կաթողիկոսի օրով, 506ին, կրցաւ իր պաշտօնական ժողովը գումարել Դուինի մէջ: Այս ժողովին վերաբերեալ Աղբաթանցիին թուղթը, ուր Վրաց Գաբրիէլ կաթողիկոսին և ուրիշ 23 եպիսկոպոսներու ներկայութեան յիշատակութիւնն ալ կայ, ունի. Յայնմ ժողովի յորում անիծաւն մխարանութեամբ ժողովն Քաղկեդոնի և Տումարն Լեւոնի: Իսկ Բարդէնի թուղթը, հակառակ Աղբաթանցիի, թէ և ուրիշներու ներկայութիւնը չյիշեր, սակայն որոշման մասին միևնոյն տեղեկութիւնը կուտայ:

Այս վերջինին անունով Բ. Թուղթ մըն ալ կայ, ուրկէ կը հասկցուի որ Քաղկեդոնի ժողովը զօրացուցած ըլլալով նետորական մոլորութիւնը, Բարդէն կը ստիպուի Բ. Ժողով մը գումարել 508ին, Վրաց և Աղուանից պատգամաւորներու ներկայութեամբ, ուր կը վճռուի. Փաղիմք ուրացեալ զի Քաղկեդոնի ստորեան, նետորի և այլոց նմանից. [Թուղթ 49]:

Երուանդ վարդապետ Տէր Մինասեան, Հայոց Եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները Ասորոց Եկեղեցիին հետ անուն գործով կը միանայ Կիրակոս պատմիչին և կը յիշէ Արդիւշոյ անուն Ասորոց եպիսկոպոսի մը ձեռնադրութիւնը Զ. դարուն: Յիշեալ եպիսկոպոսին անունով երեք գրուածքներ կան: Անոնցմէ մէկուն որ ուղղուած է Հայ Եկեղեցւոյ ներսէս կաթողիկոսին, ներշնչուած եպիսկոպոսին և ուրիշ աթոռակից եպիսկոպոսներու, արդէն բաւ է յիշել վերնագիրը միայն. Յաղագս Անիծեալ նետորականաց Հերձուածողաց: Իսկ միւս երկուքը որ առանց հասցէի, կարծես թէ կը ներկայանան որպէս պարզ գաւանդութիւններ, դատապարտութեան նուազ ազդու խօսքերով չէ որ կը սկսին. Յաղագս Նրդովեղոյ Զաւեմայն Հերձուածողս, որք էին Հաւատակ Ուղղափառաց:

* * *

Դէպի Պարսկաստան հալածուող ու հոն զօրացող նետորականներ, որոնք «վաճաղաչահութեան» պատճառաւ Հայաստան

եկած էին, իրենց կեդրոն ունէին Մանածիւր Ռաժիկի վանքը, որ Սուրբին կենդանութեան ժամանակներէն ի վեր պարսկաստանցի քրիստոնեաներու օթարանն էր: Վեցերորդ դարու առաջին կէսին անոնք իրենց այս կեդրոնին մէջ զօրացած զգալով՝ սկսան համարձակ քարոզել ամէն կողմ: Եղած այս անկարգութեան առաջին տունելու համար Ներսէս Բ. ի ժամանակ, 554ին գումարուեցաւ Դընայ երկրորդ ժողովը: Այս ժողովի գումարման մասին խօսող Ուիս Միաբանութեան անուն գրուածքը յիշելով Ռաժիկի վանքը կ'ըսէ. «արտին տեղի ժողովոյ պղծութեան իւրեանց»:

Դընայ այս երկրորդ ժողովին պատկանող երեք վաւերագիրներն կը կարգանք ու կը տեսնենք որ նշովանքի միենոյն խտտութիւնն ունին:

- 1.— Անիծեալ Ռոմկան Նեստրականաց:
- 2.— Չար Աղանդին Ռոմկաց Նեստրականաց:
- 3.— Անիծեալ Նեստրականաց:

Ուրիշ թուղթ մը, որ Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ զրեթէ ամենէն խոշոր վաւերականութեան մէկ հանգամանքն ունի, Յովհաննէս Բ. Գարեղեանի հետ ստորագրած են Աբրահամ Տարօնոյ և Մամիկոնէից, Ներսէս Բասենոյ և Մարգարէոյ, Մաշտոց Ռոմիստունեաց և Արգիշոյ Ասորւոց ուղղափառաց նշանաւոր եպիսկոպոսները, ու յղած են զայն Վահանի յաջորդ՝ Միհրարտաչիր անուն Սիւնեաց իշխանին և Վրթանէս եպիսկոպոսին: Այս գրութիւնը, յիշելով Սուրբ Թադէոսն ու յաջորդ Սուրբ Դրիգորիոսը, կը պատմէ թէ ինչպէս երեք տիեզերական ժողովներու դաւանութիւնը հիմ կ'ընդունին, կ'անդրադառնայ Դընայ ժողովի պարագաներուն, յիշելով Սիւնեաց եպիսկոպոս Պետրոսի ներկայութիւնը, կը պարզէ ժողովի որոշման մանրամասնութիւնը, ուր բուն կերպով հերքուեցան և նշովուեցան նեստրականները. «միաբանութեանք զսիւղծն Նեստրիանոս և գիւղեկոյնիս և զայլ հերձուածոյս ի մեր Սուրբ Եկեղեցւոյս նշովոյ հալածական արարած»: Եւ շարունակելով այս գրութիւնը կը տեղեկացնէ թէ ինչպէս լրջուած է Սիւնեցիներու հաղորդակցութիւնը Նեստրականներու հետ, և ըստ այնմ կը զգուշանէ և պարտաւորիչ կերպով կ'աղարարէ թէ՛ Սիւնեցիներու այդ համարձակութիւնը ժողովական որոշմանց հակառակ

ըլլալով՝ պէտք է Նեստրականներու հետ հաղորդակցութեան մտնողը նախ նշովէ գրով զսիւղծն Նեստր և զամենայն հերձուածոյս և զժողովն Քաղկեդոնի և արս ընդունիլ զայնպիսին արարչաւորեալն:

* * *

Հայաստանեայ Եկեղեցին, դաւանական խնդիրներու մէջ Քաղկեդոնականներու և Նեստրականներու դէմ յաղթական վերելքի մը մէջ՝ յանկարծ ինքզինքը կը գտնէ նոր աղանդի մ'առջև, որ երկու հակառակ բաժանմունք ունէր, որոնք կը կոչուէին Երևութական և Աստածաբանական:

Հակաքաղկեդոնիկ դրութեան ամենէն զօրաւոր պաշտպաններէն մէկն էր Հայկականասի կամ այժմեան Պատուրումի Յուլիանոս անուն եպիսկոպոսը: Սակերոս Սոգոպոյսեցի անուն ուրիշ եպիսկոպոս մըն ալ զանազան աղանդներու ծառայելէ վերջ հակաքաղկեդոնական դրութեան ջատագով մ'եղաւ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ, և այս ընթացքով ալ Անաստասի համակրութեան արժանանալով Անտիոքի պատրիարք եղաւ 512ին: Թէ Յուլիանոս և թէ այս վերջինը շուտով ակներախ դիրք մը գրաւեցին հրապարակին վրայ, այնպէս որ երբ Յուստիանոս կայսրը Քաղկեդոնի ժողովին պաշտպանութիւնը ձեռք առաւ, այս երկուքն ալ 518-ի առաջին քստրեալներէն եղան: Թէ՛ կացութեամբ բախտակից և թէ՛ վարդապետութեամբ դաւանակից այս քստրեալները Աղեքսանդրիոյ մէջ իրարմէ զատուեցան Քրիստոսի մարմինին բնական վիճակը ճշդելու համոզումներով: Յուլիանոսի կարծիքն էր թէ Քրիստոսի մարմինը թէ՛ քուն մարդկային է, բայց ի հարկէ չենթարկուեցաւ մարմնական կարիքներու և կիրքերու, ինչպէս անօթութիւն, ծարաւ, քուն, յոգնութիւն, քրտինք, արցունք և այլն, այլ այդ ամէնը կրեց ի կտակ: Սակերոս ընդհակառակը կը խորհէր թէ ամէն մարդ անհատի հաւասար՝ Քրիստոս նաեւ կրեց մարմնական ամէն կարիք ու կիրք ի հարկէ, և առանց այդ իրողութեան խկապէս մարդացեալ չ'ըլլար: Ուրեմն զէճին տարբերութեան հիմը Քրիստոսի ապակոնացու ըլլալուն և չըլլալուն վրայ էր. եթէ ապականացու էր ուրեմն մեղանշական էր, գոնէ ծնունդով. իսկ եթէ չէր, ուրեմն

անապական էր: Եւ այս տեսակէտով սպա-
կանելի կամ ապականացու բոլոր իբրեւ որո-
շիչ բառ ընդունուելով Յուլիանեանք կոչ-
ուեցան Անապականի իսկ Սեւերեանք Ապա-
կանականի: Վարդապետութիւնը սակայն
հոս չվերջացաւ: Շատերը պատիկ տարրերու-
թիւններ դնելով իրենց բացատրութեանց
մէջ ծայրայեղութեան գացին մինչև Յու-
լիանոսի անապականելիութիւնը հասցնելու
երեսուրականութեան, իսկ Սեւերոսի ապականե-
լիութիւնը տանելու Աստուածաշարժաւորութեան:

Բարեբախտաբար այս աղանդը Հայ Ե-
կեղեցւոյ առջև կը ներկայանար այն տեսնե-
րը կաթողիկոսական զահին տէրն էր Աստ-
ուածաշունչի եւ սուրբ հարց մասին ընդար-
ձակ հմտութիւն ունեցող կարող անձ մը, Օձ-
նեցին, որ միննոյն ատեն արտաքին իմաս-
տասէրներու հեղինակութիւնները սերտե-
լով եւ հնախօսական ու բնագիտական տե-
ղեկութիւններուն ալ տիրանալով՝ կարող
էր ձեռք առած նիւթին վրայ համարձակ
տիրապետութեամբ խօսել: Այսպիսի կա-
թողիկոս մը անհ 726ին կը գումարէր Մա-
նագլեհերտի Ժողովը եւ կը ձեռք կանոնները,
որոնք վերջէն ճանչցուեցան իր եկեղեցա-
կանութեան կոչումին ճնախանձայոյզ գոր-
ծունէութեան լրումը:

Մանագլեհերտի Ժողովին մէջ ոչ միայն
նզովուեցաւ զԱպականացու ստղն զՔրիստոս,
այլ եւ Յուլիանեանց հանդէպ ալ ընդուն-
ուեցաւ Օձնեցիի Ընդդիմ Երեսուրականաց
ճառին պարունակութիւնը, ուր կը շեշ-
տուի. Այլ զոր երև ոչ ի բաց քողով, եղև՝
զոր ոչ եր: Եւ այսպէս քարճարունիկն ժա-
նուցաւ խնամահորիս, մնալով ի քարճառու-
րեան զսաւ նոյն ինքն ի խնամահորեան:

Այս Ժողովին ոմանց տուած սխալ մեկ-
նութիւններու մասին ալ Հայ Եկեղեցւոյ
բազմահմուտ հոգեւորականներէն՝ Օրման-
եան պատրիարքը անգրադառնալով կը
գրէ. «Ձենք ուրանար որ Հայոց մէջ մէկ
կամ միւս մոլորութեամբ վարակեալներ ալ
գտնուած ըլլան, նոյն իսկ ամէն աստի-
ճանի անձեր: Սակայն անոնց գտնուիլը
եկեղեցիին հնաւանդ եւ պաշտօնական դա-
ւանութիւնը չի փոխեր, ըլլայ ալ կաթողի-
կոս մը որ սխալ կարծիքի հետեւած ըլլայ: Հայ
Եկեղեցին Յուլիանոսի վարդապետու-
թեան կը մօտենայ Քրիստոսի մարմինը ի
հորէկէ եւ սկզբանէ ապականութեան ներա-
կեալ չըսելով, ինչ որ անարգանք մը պիտի

ըլլար աստուածութեան հետ միաւորու-
թեան. բայց ասով Յուլիանեան կամ Ե-
րեսուրական եղած չըլլար, ինչպէս նաև աս-
տուածաշարժաւորութեան հաւանած չըլլար՝
Սուրբ Աստուածին խաչեցար աւելցնելով
ի դէմ Քրիստոսի, եւ վասն անճառ միա-
ւորութեանն»:

Մանագլեհերտի յիշեալ Ժողովէն վերջ՝
այս Եկեղեցւոյ պատմութիւնը չի կրնար
նոր գումարում մը յիշատակել: Մինչև իսկ
1342ին կամ ըստ ոմանց 43ին, Մխիթար
Պառնեցիի գումարած Ժողովը Սսոյ մէջ,
իբրեւ դաւանանքի Ժողով, նկատելի հիման
մը վրայ չի կենար: Որովհետև այդ Ժո-
ղովին մէջ 117 մոլորութեանց ցուցակին
կամ Ալիշանի կոչած «անյարիր» յօդուած-
ներուն քննութիւնը կատարուելով մէկտեղ
«Հայ Եկեղեցւոյ դաւանութեան եւ ծէսին
ազատ բացատրութիւնը չեղաւ, այլ պար-
զապէս Լատինները հաճեցնելու համար կազ-
մակերպուած զիջողական միջոց մ'եղաւ»:

Հետեաբար տիեզերական երեք Ժողով-
ներու՝ Նիկիոյ, Կոստանդնուպոլսոյ եւ Եփե-
սոսի հանգանակը դաւանաբանութեան հիմ-
ունենալով Հայ Եկեղեցին կ'ըսէ. Եւ ի մի
Տէր Յիսուս Քրիստոս, յմրդին Աստուծոյ,
ծննալն յԱստուծոյ Հօրէ միաձին այսինքն յեռ-
քնեկ Հօր, Աստուած յԱստուծոյ, յոյս ի յուսոյ,
Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտ ծնունդ
եւ ոչ արարած, նոյն ինքն ի բնութեան Հօր:

Միւս ձեւը, զոր Հայաստանեայց Եկեղե-
ցին կ'արտասանէ ապաշխարութեան ծանր
օրերուն իբրեւ խոստովանանք՝ տարբեր չէ:

Հաւասարձ գոյնն յերից անձանց ըզ-
բանն Աստուած՝ ծննալ ի Հօրէ նախ քան զյա-
ւիտեանս, ի ժամանակի իշեալ յԱստուածածին
կոյսն Մարիամ, առեալ յարեկն նորա միաւոր-
եաց ընդ իւրում Աստուածութեանն, ինկնառեալ
ժուժկալեալ յարգանքի անարատ Կուսին եւ եղև
Աստուածն կասարեալ, մարդ կասարեալ, հոգւով
եւ մտքով եւ մարմնով. մի անձն, մի դիմ, եւ
միաւորեալ մի բնութիւն: Աստուածն մարդաց-
եալ ստանց փոփոխեալ եւ ստանց այլա-
յոյրեան, անսերուն յորիւրեան եւ անսպախան
ծնունդ. որպէս ոչ է սկիզբն Աստուածութեան
նորա եւ ոչ վախճան մարդկութեան նորա:

Եւ այս հիման վրայ ճոխացած է հետ-
ըզհետէ Հայ Եկեղեցւոյ ծիսակատարու-
թեան բոլոր գրականութիւնը, դաւանա-
կան բոլոր տաղերն ու ճառերը: Մէկ երկու

հատուածներ Հայ Եկեղեցւոյ այժմեան գործածած շարակնոցէն:

Մեծ Պահոց երկրորդ կիրակիի դժ ձայնին վերջին տունը. Որ անսպասիւն ծնունդեանքդ քո լուծէր գերկուսն անխաւորն:

Հինգերորդ կիրակիի քի ձայնին մէջ. Անշաւանօք Աստուածածինն անսպասիւն փութ ծնողին: Նոյն շարականն վերջին տունը. Մարիամ կոյս անսպաս զանսպասիւն փեսայդ աղաչեա:

Ուրիշ շարական մը. Ե՛տ զհարսիկն իւր գերկուսոր, զկուսածինն անսխմաւոր, զանսպասիւնն եւ զհոգեւոր:

Եւ տակաւին ուրիշ շատ տեղեր:

Ու կը վերջացնեմ այս գրութիւնը ընդօրինակելով հոս մաս մը իմ քով պահուած այն ձեռագիրէն որ Խոստովանութիւն հաւատոյ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ: Գրեալ ի Ներսիս Հայոց Կաթողիկոսի խորագիրը ունի:

« . . . Իսկ յերկրորդումս՝ մի յերրորդութենէն Բանն Հօր Որդին միածին, կամաւ Հօր եւ Հօգեոյն, Աւետեօք Հրեշտակապետին Գաբրիէլի, Լջ յորովայն կուսին Մարիամու, ո՛չ նուազելով ի ծոցոյ Հօր՝ ըստ աստուածային անպարագրելի բնութեանն, եւ ձգեալ յինքն յարնէ՛ ամենամաքուր կուսին, որ ի զանգուածոյն Աղաւմայ, միտցոյց ընդ Աստուածութեան իւրում՝ անքննելի եւ անճառելի խառնմամբ, եւ եղեւ յերկուց կատարեալ բնութեանց յԱստուածայնոյ եւ ի մարդկայնոյ՝ մի անձնաւորութիւն կատարեալ, անայլայլելի եւ անբաժանելի բնութեամբ, ոչ փոփոխելով մարդկային՝ թանձր եւ յօգական բնութիւնս, յանյօդ եւ պարզական բնութիւնն Աստուծոյ՝ զիւրն կորուսանելով, եւ ո՛չ պարզ՝ անմարմնական բնութիւնն Աստուծոյ՝ խառնելով ընդ բնութիւն մարմնոյ՝ վրիպեաց յիւրն՝ յաւէտ պարզութիւնէ, թէպէտ եւ ասի՝ անմարմնոյն մարմնանալ, եւ բանին թանձրանալ, յաղագս անքակ միաւորութեանն: Այլեւ խառնի ընդ մարմնոյ՝ անմարմին բանն եւ միացուցանէ ընդ ինքեան՝ զմարդկային բնութիւն, աստուածացուցանելով զնա՝ խառնմամբ եւ միաւորութեամբն, ո՛չ փոփոխումն՝ կամ այլայլութիւն ունելով ի միաւորութեանն, ըստ որում եւ ո՛չ հոգի եւ մարմին մարդկան, թէպէտ եւ գերազոյն քան զօրինակն ի մանի ճշմարտութիւնն, որպէս ընդ արարել

եւ ընդ արարած զոլ համեմատութիւն, այլ՝ միաւորեալ զմերս ընդ իւրումն անհասանելի յեղանակաւ, եւ մնացեալ անփոփոխ առօրն եւ առեալն, ո՛չ ըմբռնողապէս՝ որպէս օդ եւ ջուր յամանի, զի յարտաքս եղանին դատարկանայ, այլ՝ բնաւորապէս միացեալ՝ ի վեր քան զբոն՝ անբաժանելի եւ անշփոթ միաւորութեամբ, եւ սունյով զբնութիւն Աղաւմայ, ո՛չ զոր յանմեղութեանն ի դրախտին, այլ՝ զոր յետմեղանացն եւ ապականութեանն:

«Զի եւ կոյսն Մարիամ՝ յորմէ մարմին էառ Քրիստոս, ի մեղանշականին Աղաւմայ բնութենէն էր: Սակայն միաւորելով ընդ բնութեանն Աստուծոյ մեղանշականն եղեւ անմեղ, եւ ապականացուն՝ արտաքոյ անգոսնելի եւ ապականութեան կրից: Որպէս եւ հրահալելի նիւթք՝ յորժամ ընդ հրոյ միանան, ժանկ ապականութեան եթէ իցէ ի նոսա՝ ծախի. իսկ բնութիւնն մաքրելով յապականութենէն՝ անծախելի մնայ: Զի որոյ սկիզբն անապական է [զի տաանց սերման՝ յանապական կուսէ էր ծնունդն] եւ կատարումն՝ անապական, [զի մարմին նորա՝ ի գերեզմանին ո՛չ ետես զապականութիւն] հարկ է՝ զի եւ ի միջոց ժամանակին՝ որ ընդ ծնունդն եւ ընդ մահն՝ լինել անապական: Ո՛չ ի հարկաւոր եւ ի կամաւոր կրիցն ասեմք զոլ անապական, այսինքն ի քաղցոյ, եւ ի ծարաւելոյ, ի ննջելոյ եւ ի վաստակելոյ, ի տրտմելոյ եւ յարտասուելոյ, որք ճշմարիտ եւ ոչ առ աչօք տան մեզ իմանալ զանապականութիւն. այլ՝ յաղմամայ եւ յանգոսնելի կրից՝ խոստովանիմ ունել զապականութիւն. զի էր ինչ ի նմա նման մերումս, եւ էր՝ որ ի վեր քան զմերս, ըստ գրեցելումն թէ՛ մարդ է եւ ի վեր քան զմարդ, եւ թէ՛ մարդ է եւ ո՞՞ ծանիցէ զնա:

Արդ՝ ըստ մերում հասանելոյ՝ այսպէս եղեալ միաւորութեան եղանակ՝ յարգանդի կուսին բնակելով ի նմա իննամեայ ժամանակաւ՝ հինգ յաւելեալ աւուրքն ըստ անգրանկութեանն եւ այն՝ որ կարող էր ի միում վայրկիւնի լինել կատարեալ, օր ըստ օրէ՛ աճմամբ զարգանայ, որպէսզի խափանեցի այսօրիւք՝ առ աչօք կարծիւն զմարդեղութիւնն: Եւ ծնանի որպէս մարդ՝ Աստուած մարդացեալ, զկուսութիւն ծնողին անապական պահելով, զի եւ զծնունդն օրհնեցէ յանիծիցն, եւ զկուսութիւնն նախապատուեցէ:»

« . . . Կիոն ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ »